

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-59-26>

УДК 339.9:338.439.02:338/24(477)

ОСНОВИ ГЛОБАЛЬНОГО ПРОДОВОЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

FUNDAMENTALS OF GLOBAL FOOD SECURITY

Антощенкова Віталіна Володимирівна

доктор економічних наук, доцент кафедри,
Державний біотехнологічний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3963-6263>

Семперович Ігор Володимирович

аспірант кафедри,
Державний біотехнологічний університет

Antoshchenkova Vitalina, Semperovych Ihor
State Biotechnological University

Стаття присвячена актуальним питанням дослідження основ глобального продовольчого забезпечення. Забезпечення населення продовольством є головним завданням будь-якої держави. Боротьба за продовольчі ресурси, їх дефіцит, а також їх незбалансований розподіл, руйнували великі держави та розв'язували кровопролитні війни. Історія показує, що безпека будь-якої держави залежить не тільки від військової сили та розміру території, а й від забезпечення населення продовольством, що зміцнює його віру у свою державу та довіру до влади. Стабільність внутрішнього продовольчого ринку дає можливість державі проводити незалежну внутрішню та зовнішню політику. На самому базовому рівні продовольча безпека трактується, як здатність забезпечити доступ до достатньої кількості їжі для всіх людей. Але як глобальна проблема, продовольча безпека є складнішою, оскільки вона включає більше, ніж просто виробництво та розподіл їжі. Продовольча безпека впливає на всі частини світу нерівномірно, деякі регіони є більш вразливими, ніж інші, зокрема регіони, які страждають від посухи та постійних конфліктів. При цьому, страждають усі країни, як багаті, так і бідні. Отже проблема продовольчої безпеки є глобальною і потребує спільних зусиль. Основними чинниками продовольчої небезпеки є ціни на сільськогосподарську сировинну продукцію, ціни на продукти харчування. Варто зауважити, що у схильних до конфліктів регіонах небезпечні умови можуть ускладнити безпечний доступ до їжі або доставку її тим, хто потребує. Постачання достатньої кількості продуктів харчування для задоволення потреб залежить від виробництва та імпорту багатьох різних видів продуктів харчування. Виробництво залежить від багатьох факторів, включаючи погоду, стан ґрунту та землі та доступ до прісної води. Імпорт залежить від фінансового стану країни та специфіки міжнародної політики.

Ключові слова: продовольча безпека, глобалізація, доступність, якість, природні ресурси, стійкість, перспективи.

The article is devoted to topical issues of research into the foundations of global food supply. Providing the population with food is the main task of any state. The struggle for food resources, their shortage, as well as their unbalanced distribution, destroyed great powers and unleashed bloody wars. History shows that the security of any state depends not only on military strength and the size of the territory, but also on providing the population with food, which strengthens their faith in their state and trust in the authorities. The stability of the domestic food market enables the state to pursue an independent domestic and foreign policy. At the most basic level, food security is defined as the ability to ensure access to sufficient food for all people. But as a global issue, food security is more complex because it involves more than just the production and distribution of food. Food security affects all parts of the world unevenly, with some regions more vulnerable than others, particularly those affected by drought and ongoing conflict. At the same time, all countries suffer, both rich and poor. Therefore, the problem of food security is global and requires joint efforts. The main factors of food insecurity are the prices of agricultural raw products and food prices. It is worth noting that in conflict-prone regions, unsafe conditions can make it difficult to safely access or deliver food to those in need. Many countries in conflict cannot produce enough food to meet domestic demand. Supplying enough food to meet demand depends on the production and import of many different types of food. Production depends on many factors, including weather, soil and land conditions, and access to fresh water. Import depends on the financial condition of the country and the specifics of international policy. To live a healthy,

active life, people need a balanced diet that provides them with enough carbohydrates, proteins and fats, as well as enough vitamins and minerals. Food security is defined as a state in which people at all times have physical, social and economic access to sufficient and nutritious food that meets their nutritional needs for a healthy and active life.

Keywords: food security, globalization, availability, quality, natural resources, sustainability, prospects.

Постановка проблеми. У міру зростання населення світу потреба забезпечити їжею в достатній кількості і відповідної якості посилює актуальність продовольчої безпеки. За оцінками експертів до 2050 року світове виробництво продовольства має збільшитися на 70 відсотків [1], щоб прогодувати зростаюче населення світу в таких масштабах. На самому базовому рівні продовольча безпека трактується, як здатність забезпечити доступ до достатньої кількості їжі для всіх людей. Але як глобальна проблема, продовольча безпека є складнішою, оскільки вона включає більше, ніж просто виробництво та розподіл їжі [2, с. 142]. Продовольча безпека впливає на всі частини світу нерівномірно, деякі регіони є більш вразливими, ніж інші, зокрема регіони, які страждають від посухи та конфліктів. Основними чинниками продовольчої небезпеки є ціни на сільськогосподарську сировинну продукцію, ціни на продукти харчування. Варто зауважити, що у схильних до конфліктів регіонах небезпечні умови можуть ускладнити безпечний доступ до їжі або доставку її тим, хто потребує. Багато країн, які перебувають у конфлікті, не можуть забезпечити достатньо продовольства для задоволення внутрішнього попиту. Постачання достатньої кількості продуктів харчування для задоволення потреб залежить від виробництва та імпорту багатьох різних видів продуктів харчування. Виробництво залежить від багатьох факторів, включаючи погоду, стан ґрунту та землі та доступ до прісної води. Імпорт залежить від фінансового стану країни та специфіки міжнародної політики. Щоб жити здоровим, активним життям, люди потребують збалансованого харчування, яке забезпечує їх достатньою кількістю вуглеводів, білків і жирів, а також достатньою кількістю вітамінів і мінералів. Отже, продовольча безпека є глобальною проблемою, яка заслуговує на увагу всього світу, а не лише окремих країн, особливо якщо збережуться нинішні тенденції в умовах глобалізації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню стану продовольчої безпеки, а також виявлення основ глобального продовольчого забезпечення досліджували чимало науковців: Дребот О. І., Бендасюк О. О.,

Кучечук Л. В. Марина А., Онегіна В. М., Палапа Н. В., Янковська Я. та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на існування великої кількості робіт, проблему продовольчої безпеки на глобальному рівні, фактори, які найбільш істотно впливають на функціонування її системи, недостатньо вивчені. Механізм забезпечення продовольчої безпеки країни багато в чому визначається специфічними рисами та умовами: від природно-кліматичних до соціально-економічних. Ці умови постійно змінюються: потреби населення збільшуються, ресурсні можливості зменшуються, і кожному етапі потрібно вдосконалення механізму забезпечення продовольчої безпеки. Таким чином, необхідність дослідження основ глобального продовольчого забезпечення є очевидною.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є дослідження основ глобального продовольчого забезпечення та визначення основних причин глобальної продовольчої безпеки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Забезпечення населення продовольством є головним завданням будь-якої держави. Боротьба за продовольчі ресурси, їх дефіцит, а також їх незбалансований розподіл, руйнували великі держави, розв'язували кровопролитні війни. Історія показує, що безпека будь-кого держави залежить не тільки від таких відомих компонентів сили, як військова міць та розмір території, а й від забезпечення населення продовольством, що зміцнює його віру у свою державу та довіру до влади. Стабільність внутрішнього продовольчого ринку дає можливість державі проводити незалежну внутрішню та зовнішню політику.

Продовольча безпека визначається як стан, за якого люди в будь-який час мають фізичний, соціальний та економічний доступ до достатньої та поживної їжі, яка відповідає їхнім харчовим потребам для здорового та активного життя. Глобальний індекс продовольчої безпеки був розроблений і побудований Economist Impact [3] і підтримується Corteva Agriscience [4]. GFSI 2022 – це 11-е видання індексу. Economist Impact щорічно оновлює модель, щоб відобразити

щорічні зміни структурних факторів, що впливають на продовольчу безпеку. GFSI вимірює драйвери продовольчої безпеки в 113 країнах за факторами доступності, наявності, якості та безпеки, а також стану природних ресурсів та стійкості. Індекс агрегує 58 унікальних показників, що відображають економічну нерівність, доступність продовольства, умови довкілля, стан природних ресурсів. Фінансова доступність вимірює здатність споживачів купувати продукти харчування, їхню вразливість до цінових шоків і наявність програм і політик для підтримки споживачів у разі шоків. Доступ до їжі складається з двох різних аспектів. Прямий доступ означає можливість самостійно вирощувати та збирати сільськогосподарську продукцію. Економічний доступ означає можливість купувати їжу. Наявність їжі не гарантує, що люди мають до неї доступ. Бідність заважає багатьом домогосподарствам купувати достатньо їжі. Рівень доходу та рівень освіти відіграє важливу роль у доступі до їжі, а отже, і в продовольчій безпеці [5, с. 26]. Ці два фактори впливають на те, скільки їжі та яку саме можна купити: яка їжа купується (поживна чи менш поживна) і як їжа розподіляється в домогосподарстві. Тут також може зіграти роль стать. Фізична доступність (наявність) вимірює сільськогосподарське виробництво та можливості на фермах, ризик зриву постачання, національну спроможність розповсюджувати продовольство та дослідницькі зусилля для розширення сільськогосподарського виробництва. Наявність їжі залежить від її виробництва та розподілу. Щоб забезпечити продовольчу безпеку, має бути достатньо місць для вирощування сільськогосподарської продукції. Сільське господарство конкурує з іншими формами землекористуваннями, такими як житлове будівництво. Крім того, земля може бути непридатною для обробки через свій склад або через значну ерозію ґрунту. Від успішного виробництва залежить і наявність їжі. Наприклад, занадто багато або занадто мало води може поставити під загрозу продовольчу безпеку. Після виробництва, їжу необхідно зберігати та переробляти. Потім їжу потрібно транспортувати та розподіляти. У всіх цих процесах завдання полягає в тому, щоб харчові відходи були зведені до мінімуму. Нарешті, корисність і харчова цінність їжі також залежить від її свіжості. Особливо це стосується фруктів і овочів. Чим довше відкладається доступність цієї їжі, тим швидше погіршується її якість [6, с. 78]. Якість і безпека вимірює різноманітність і поживність

середніх раціонів, а також безпечність харчових продуктів. Той факт, що їжа доступна, не дає повної картини її кількості та якості. Їжа також повинна бути безпечною. Спосіб зберігання та приготування їжі відіграє важливу роль у цьому, причому здоров'я та гігієна є важливими. Неякісна їжа може негативно позначитися на здоров'ї людини навіть в достатній кількості [7, с. 296]. Стійкість і адаптація оцінює вразливість країни до впливу зміни клімату; його схильність до ризиків природних ресурсів; і як країна адаптується до цих ризиків. Стабільність доступу до здорової їжі також відіграє важливу роль у продовольчій безпеці. Цю стабільність можуть поставити під загрозу природні явища. 11-й Глобальний індекс продовольчої безпеки показує погіршення світового продовольчого середовища третій рік, що загрожує продовольчій безпеці (табл. 1).

Після швидкого зростання в перші кілька років свого заснування показники GFSI у всіх країнах досягли піку в 2019 році, а потім впали протягом останніх двох років на тлі пандемії COVID-19, конфліктів і мінливості клімату. Це падіння показників GFSI спостерігалось в усіх регіонах і країнах. Проте країни з високим рівнем доходу в Європі все ще лідирують у цьому індексі, як і десять років тому, посівши вісім з десяти найкращих місць, а Фінляндія посідає перше місце, набравши 83,7 бали зі 100 можливих. За підсумками 2022 року Україна посіла 71 місце серед 113 країн у Глобальному індексі продовольчої безпеки (Global Food Security Index; GFSI) [3], набравши 57,9 бали за 100-бальною шкалою оцінки, що на 4,1 бали нижче в порівнянні з попереднім роком. Погіршення показників багато в чому пов'язане із активізацією воєнної агресії РФ на території України.

Видання GFSI 2022 року включило 14 нових індикаторів, щоб відобразити глобальний характер і взаємозв'язок продовольчої системи та підкреслити важливість першої милі або показників на рівні ферми для визначення продовольчої безпеки населення. Зосередженість на «першій милі» (сегмент сільськогосподарства, який включає виробництво та пов'язує фермерів із найближчим ринком, дозволяючи їм ефективно та прибутково продавати товари, які вони виробляють) має вирішальне значення, оскільки шлях до підвищення продовольчої безпеки вимагає узгоджених зусиль між ланцюгами вартості. Деякі з нових заходів відображають підтримку, доступну для фермерів, включаючи їхній

Таблиця 1

**Результати діяльності країн
на основі їхнього показника продовольчої безпеки за 2022 рік**

Рейтинг	Країна	Загальний бал	Фінансова доступність	Фізична доступність	Якість і безпека	Природні ресурси та стійкість
1	Фінляндія	83,7	91,9	70,5	88,4	82,6
2	Ірландія	81,7	92,6	70,5	86,1	75,1
3	Норвегія	80,5	87,2	60,4	86,8	87,4
4	Франція	80,2	91,3	69,0	87,7	70,3
5	Нідерланди	80,1	92,7	70,7	84,7	69,2
6	Японія	79,5	89,8	81,2	77,4	66,1
7	Швеція	79,1	91,9	68,3	85,0	68,3
7	Канада	79,1	88,3	75,7	89,5	60,1
8	Сполучене Королівство	78,8	91,5	71,6	77,6	71,1
9	Сполучені Штати	79,1	88,7	71,0	94,3	61,3
71	Україна	57,9/ 71 місце	66,6/ 65 місце	48,1/ 93 місце	71,3/ 52 місце	43,5/ 94 місце
113	Сирія	36,3	32	26,6	50,8	38,4

доступ до дорадчих служб, а також до громадських організацій, таких як кооперативи.

Відповідно до визначення ООН [1], продовольча безпека означає постійний фізичний, соціальний та економічний доступ до достатньої кількості здорової та безпечної їжі, яка відповідає нашим харчовим уподобанням і харчовим потребам для активного та здорового життя.

Продовольча безпеки – це глобальні стабільні умови розвитку світового ринку продовольства, за яких все населення планети має доступ до повноцінного харчування, що забезпечується як агропродовольчим комплексом країни проживання, так і імпортованими продуктами харчування [9].

Відсутність продовольчої безпеки стає все більшою проблемою в найближчі десятиліття. Ціни на продукти харчування, ймовірно, зростуть через зміну клімату та зростання населення світу. Тому поживна та якісна їжа, ймовірно, стане ще більш недоступною для все більшої кількості людей. На думку експертів, майже 3 мільярди людей страждають від відсутності продовольчої безпеки. Виділяють три групи, які страждають від недоїдання. Усі три групи страждають від різних форм недоїдання, тому це також називають «потрійним тягарем» недоїдання. У багатьох випадках ці три форми відсутності продовольчої

безпеки виникають одночасно в одній країні, іноді навіть в одному домогосподарстві.

Населення планети стрімко зростає. За оцінками, до 2050 року на планеті житимуть 9,3 мільярда людей, і всі вони потребуватимуть доступу до достатньої поживної їжі. Ми не можемо нагодувати стільки людей, використовуючи ті методи, які наразі використовуються для вирощування сільськогосподарської продукції. ООН зауважує, що ми надто виснажуємо природні ресурси, наполягаючи на сталому розвитку аграрного сектору задля збереження достатніх ресурсів для майбутніх поколінь. А Продовольча та сільськогосподарська організація (FAO) зауважує, що виробництво їжі має бути більш ефективним і стійким без шкоди для якості їжі.

Зростання цін на продукти харчування призводить до того, що більша частка доходу витрачається на продукти харчування. Таким чином домогосподарства мають менше грошей, щоб витрачати на інші речі, такі як охорона здоров'я та освіта. Через це люди неохоче звертаються, або занадто пізно звертаються за медичною допомогою що, у свою чергу, призводить до вищих рівнів смертності. Відсутність грошей на освіту впливає на здатність дітей навчатися та на їх здатність уникнути бідності за допомогою отримання якісної освіти. Отже, відсутність продоволь-

чої безпеки призводить до зростання бідності та зменшення можливостей для кращого майбутнього.

Відсутність продовольчої безпеки ставатиме все більшою проблемою протягом наступних десятиліть через наступні основні причини. По перше, зростання населення світу. Якщо в 1960 році на землі було 3 мільярди людей, то в 2023 року населення Землі перевищило 8 мільярдів. Більше того, за оцінками, у 2050 році населення світу зросте приблизно до 9,3 мільярда людей. Усі ці люди мають право на здорове та поживне харчування. Населення Африки, зокрема, значно зросте в найближчі десятиліття, і, як очікується, подвоїться між 2012 і 2050 роками до понад 2 мільярдів. У всьому світі розширяться міські території і значно зросте населення в містах.

Висновки. Покращення продовольчої безпеки веде до економічної стабільності, покращення здоров'я, розширення прав і можливостей, зменшення кліматичних проблем. Світ

переживає переломний момент: він дуже змінився порівняно з тим, коли були сформульовані зобов'язання покінчити з голодом, відсутністю продовольчої безпеки та всіма формами неповноцінного харчування до 2030 року. Глобальний індекс продовольчої безпеки (GFSI) розглядає питання продовольчої фінансової доступності, фізичної доступності, якості та безпеки, а також стійкості та адаптації у 113 країнах. Індекс є динамічною кількісною та якісною порівняльною моделлю, побудованою на основі 68 унікальних показників, які вимірюють чинники продовольчої безпеки як у країнах, що розвиваються, так і в розвинених країнах. Існують різні підходи до визначення категорії «продовольча безпека», що орієнтуються або на імпорт продуктів харчування, або на самозабезпечення ними, або на поєднання імпорту та виробництва продовольства. Згідно з найпоширенішим у світі визначенням, продовольча безпека досягається шляхом забезпечення фізичного та економічного доступу до безпечного та достатнього продовольства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. FAO, IFAD, UNICEF, WFP and WHO. The State of Food Security and Nutrition in the World 2022. Repurposing food and agricultural policies to make healthy diets more affordable. Rome, FAO. 232 p.
2. Онегіна В. М., Антощенкова В. В. Основи глобальної продовольчої безпеки. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*. 2022. № 1. С. 140–149. DOI: <https://doi.org/10.33216/2220-6310-2022-103-1-6-140-149> (дата звернення: 25.01.2024).
3. The Global Food Security Index. URL: <https://impact.economist.com/sustainability/project/food-security-index/> (дата звернення: 23.01.2024).
4. Corteva Agriscience оголошує цілі сталого розвитку на 2030 рік. Corteva Agriscience. URL: <https://www.corteva.com.ua/news-and-events/corteva-announces-sustainability-goals-for-2030.html> (дата звернення: 25.01.2024).
5. Продовольча та екологічна безпека України в умовах воєнного стану: колективна монографія / за науковою редакцією академіка НААН О. І. Дребот. Київ : Видавництво НУБІП України, 2022. 266 с.
6. Антощенкова В. Основні елементи ресурсного потенціалу сільськогосподарського підприємства як основа економічної та продовольчої безпеки. *Економічний аналіз*. 2020. Том 30. № 3. С. 291–298.
7. Батюк Л. А., Антощенкова В. В. Інноваційно-технологічні чинники глобального економічного розвитку. *Науковий економічний журнал «Інтелект ХХІ»*. № 1. Національний університет харчових технологій. ГО «Інститут проблем конкуренції». Видавничий дім «Гельветика», Київ, 2019. С. 76–80.
8. Закон України «Про продовольчу безпеку України». URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?pf3516=-8370-1&skl=7 (дата звернення: 25.01.2024).
9. Кучечук Л. В. Світова продовольча безпека: тенденції та виклики. *Вісник ХНУ імені В. Н. Каразіна. Серія «Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм»*. 2022. № 16. С. 34–40. DOI: <https://doi.org/10.26565/2310-9513-2022-16-04> (дата звернення: 25.01.2024).
10. Марина А., Янковська Я. Дослідження стану глобальної продовольчої безпеки. *Економічний простір*. 2023. № 184. С. 26–30. DOI: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/184-4> (дата звернення: 29.01.2024).

REFERENCES:

1. FAO, IFAD, UNICEF, WFP and WHO (2022). The State of Food Security and Nutrition in the World 2022. Repurposing food and agricultural policies to make healthy diets more affordable. Rome, FAO. 232 p.

2. Onehina V. M., Antoshchenkova V. V. (2022). Osnovy hlobalnoi prodovolchoi bezpeky [Basics of global food security]. «*Dukhovnist osobystosti: metodolohiia, teoriia i praktyka*», vol. 1, pp. 140–149. DOI: <https://doi.org/10.33216/2220-6310-2022-103-1-6-140-149> (accessed January 25, 2024). (in Ukrainian)
3. The Global Food Security Index. Available at: <https://impact.economist.com/sustainability/project/food-security-index/> (accessed January 23, 2024).
4. Corteva Agriscience oholoshuie tsili staloho rozvytku na 2030 rik [Cools the 2030 Sustainable Development Goals]. Corteva Agriscience. Available at: <https://www.corteva.com.ua/news-and-events/corteva-announces-sustainability-goals-for-2030.html>. (accessed January 25, 2024).
5. Drobot O. I. (2022). *Prodovolcha ta ekolohichna bezpeka Ukrainy v umovakh voiennoho stanu: kolektyvna monohrafiia* [Food and environmental security of Ukraine under martial law: a collective monograph] / za naukovoii redaktsiieiu akademika NAAN Drobot O. I. Kyiv: Vydavnytstvo NUBIP Ukrainy. 266 p. (in Ukrainian)
6. Antoshchenkova V. (2020) Osnovni elementy resursnoho potentsialu silskohospodarskoho pidpriemstva yak osnova ekonomichnoi ta prodovolchoi bezpeky [The main elements of the resource potential of an agricultural enterprise as the basis of economic and food security]. *Ekonomichnyi analiz – Economic analysis*. Tom 30, no. 3, pp. 291–298. (in Ukrainian)
7. Batiuk L. A., Antoshchenkova V. V. (2019). Innovatsiino-tekhnologichni chynnyky hlobalnoho ekonomichnoho rozvytku [Innovative and technological factors of global economic development]. *Naukovyi ekonomichnyi zhurnal «Intelekt XXI» – Scientific economic magazine «Intellect XXI»*, № 1. Natsionalnyi universytet kharchovykh tekhnolohii, HO «Instytut problem konkurentsii». Vydavnychiy dim «Helvetyka», Kyiv, pp. 76–80. (in Ukrainian)
8. Zakon Ukrainy «Pro prodovolchu bezpeku Ukrainy» [Law of Ukraine "On food security of Ukraine]. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?pf3516=8370-1&skl=7 (accessed January 25, 2024).
9. Kuchechuk L. V. (2022). Svitova prodovolcha bezpeka: tendentsii ta vyklyky [World food security: trends and challenges]. *Visnyk KhNU imeni V. N. Kapazina. Seriia «Mizhnapodni vidnosyn. Ekonomika. Kpainoznavstvo. Turyzm»*, no. 16, pp. 34–40. DOI: <https://doi.org/10.26565/2310-9513-2022-16-04> (accessed January 25, 2024).
10. Maryna A., Yankovska, Ya. (2023). Doslidzhennia stanu hlobalnoi prodovolchoi bezpeky [Research on the state of global food security]. *Ekonomichnyi prostir – Economic space*, no. 184, pp. 26–30. DOI: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/184-4> (accessed January 29, 2024).